

Associació Vells Nucli Antic Borjassot

L'últim pouer

Antonio Romero, 88 anys, l'últim representant de l'ofici de pouers en el nostre poble. Als catorze anys començà a anar en son pare a treballar en els pous. Son pare, José Romero, que havia nascut el 1881, i havia après a tocar la guitarra, encara havia fet pous d'aigua en el poble, i tots dos treballaren junts fent pous de reg i pous cecs.

Dins del poble treballàvem fent pous negres per a desaiçue de les aigües residuals. Ens cridaven quan el pou cec s'havia colmat per tal de fer-ne un altre al costat o proper. D'esta manera les cases sempre tenien humitat. No es buidaven perquè si no es tornaven a plenar i per això calia fer-los de nou.

Tot el treball era a base de pic, pala, cabàs i corriola. Tot a mà. Teniem que aprofundir fins trobar un llevant. Es notava que havien arribat a un llevant o desaiçue per les juntes o clavills que es feien en la terra. Si no eixien llevants continuaven aprofundint fins trobar aigua. Segons el terreny la profunditat per trobar l'aigua variava. En els carrers Nou o del Tramvia eixia l'aigua cap als 24 o 25 metres segons el desnivell del terreny.

Per a trobar l'aigua no calia una tècnica especial, sinó que, aprofundint s'arribava a l'aigua. En este cas, la tècnica era la mateixa que en la dels pous cecs: a base de pic, cabàs i corriola. El nivell de l'aigua en els pous domèstics era variable i en èpoques de sequera baixava el nivell fins arribar a secar-se i tot. En este cas, calia aprofundir més.

Per a baixar al fons del pou, ens agarràvem de la corda i amb molta cautela anàvem posant el pou en uns forats que es feien a banda i banda de la paret del pou. Moltes vegades els pous s'entufaven, i, en eixe cas eren peril·losos. Abans de baixar al pou calia baixar una bugia encesa lligada a una corda. Si arribava al fons encesa podíem baixar, però si s'apagava volia dir que l'aire estava entufat. En eixe cas calia lligar un sac en la corda, i començar a ventar cosa d'una mitja hora. Després tornàvem a provar la llum, i quan ja no s'apagava podíem baixar. Esta precaució calia fer-la sempre que no coneixíem el pou. En este sentit mai ens va passar res perquè sempre anàvem amb molta precaució. En els pous de casa interveníem dos persones: normalment mon pare i jo. La tècnica en estos casos consistia a tornar-se en la faena, és a dir, un estava baix picant i carregava el cabàs, mentre que el de dalt pujava el cabàs i evacuava la runa. Pel que fa al número d'obrers, variava segons el tipus de pou. Si eren pous de reg, normalment hi havia dos baix i, de vegades dos dalt. Baix un picava i l'altre carregava en el cabàs per a pujar-lo; dalt un pujava el cabàs i l'altre evacuava la terra. En els pous domèstics solíem treballar dos persones.

Quan hi havia que fer un pou per a regar en l'horta, no calia buscar un lloc especial. Venia donat per l'interès dels llauradors. Tot i això, de vegades buscaven un saurí. Un saurí molt bo era don Manuel Herrero, tècnic de la Granja, qui calculava amb molta exactitud la profunditat on es trobaria l'aigua. Una vegada marcat el punt calia fer un rogle de tres metres de circumferència. En acabant, conforme el pou anava prenent forma, fixàvem a la paret una escala de

Associació Veïns Nadi Antic Burjassot

ferro en unes garres. Començàvem treballant amb el pic i la pala i d'esta manera continuàvem si no eixien problemes. Però si apareixia pedra, posàvem barrenos, però si no, continuàvem amb pic, lligona, cabàs, corda i corriola. Per a ficar barrenos, a mà, en una barrina, anàvem fent el forat en la pedra. Una vegada estava fet, agarraven un cartutx d'uns 15 cm. S'agarrava la metxa i es posava dins del fulminant i ras a la pedra es deixava un trosset de metxa, d'uns 3 cm. Abaixàvem una llença des de la boca del pou, i la lligàvem a la metxa que, com he dit, sobreixia un poquet. En el punt d'enllaç entre la metxa i la llença posàvem una mesurata de paper, i en ella deixàvem caure una miqueta de pólvora, de manera que el foc s'agarrara bé la metxa. Quan baix ja estava tot a punt, des de dalt s'abaixava allò que déiem un "correu"; és a dir, un canutet al què lligàvem un trosset de metxa. Preníem la metxa i deixàvem baixar el "correu". En arribar baix, s'encenia la pólvora i prenia la metxa.

Des de que enceníem el "correu" fins que se succeïa l'explosió passaven uns minutets, dos, tres, o de vegades cinc. Hi havia ocasions en què la pedra no eixia cap a munt, sinó que es tombava de costat, però en qualsevol cas quedava trencada. Després continuava la feina de traure la pedra trencada. Però he d'advertir que quan els barrenos se posaven en una pou de casa, la boca es tapava en uns taulons i damunt saca de terra. En l'horta no posaven res i les pedres eixien per damunt de la boca.

Pel que fa al nivell freàtic en l'horta, el punt on trobàvem l'aigua, depenia del punt. En Borbotó, per exemple, l'aigua es trobava als tres metres, i en els aiguamolls de Godella es fien llacs que duraven més de tres mesos i en els què nadaven els pardals d'aigua. Ara, que estic parlant d'abans de la guerra. Ara d'això ja no hi haurà res.

Quan es troba l'aigua, esta ja no puja més del nivell primer on s'ha trobat; és a dir que per molt que es pique el nivell es manté inalterable. Després, una vegada trobada l'aigua, els tècnics muntaven el motor i, en seguida començava a funcionar. D'esta manera conforme anava xuclant l'aigua el motor, els pouers continuàvem a fonant. Segons el terreny es continuava a fonant més o menys per baix de la línia del nivell de l'aigua. En ocasions arribàvem a aprofundir fins a deu metres de la línia primera de l'aigua, concretament fins que veien que el motor no podia continuar traient-ne més. Es tractava d'arribar al punt on eixia més aigua de la que era capàs el motor traure'n. De vegades, en la primera aigua ja hi havia prou perquè hi brollava amb molta força.

Mon pare, José Romero, intervingué en el pou, oficialment conegut com del Sagrado Corazón, però popularment és conegut com Pou del Poll perquè no tenia prou aigua. Perforaren i també li feren una barrinada i es quan tragué quatre mil litres per minut. Era durant la dictadura de Primo de Rivera, una època de molta sequera i no tingueren més remei que aprofundir en molts pous o fer-ne de nous. Un altre que feren va ser el de Beniferri. Pare i fill treballàrem en en la mina de Benimàmet. Allí hi havia un pou, però no tenia aigua. El tècnic va senyalar el punt, a quinze metres, on hi havia aigua i, efectivament, a base de pic i pala férem la mina i trobàrem l'aigua en el lloc indicat. També férem dos pous de reg en la Coma. En un d'ells no hi havia prou aigua, però ho tornàrem a intentar, i en el segon en trobàrem molta.

Era un treball molt dur i perillós. Perquè, a més del perill del gas, hi havia el risc d'una solside. Per evitar que les parets es vengeren i sepultaren o ens feren mal als pouers, calia xapar les parets de rajola conforme anàvem aprofundint. És per això que els pous de reg estaven tots xapats. Anàvem xapant, aproximadament cada dos metres que aprofundíem. I això no ho feien obrers de vila, sinó que ho féiem els pouers. De manera que també féiem d'obrer: no tenien més remei. Ara, que hui en dia la tècnica ha canviat completament, ja que no es fan pous oberts, sinó amb barrina. Torne a repetir que era una faena molt dura i perillosa i que es feia en una època en què teníem cap segur de malaltia, ni d'accident, ni de res.

Antonio Romero